

ความหลากหลายชนิด และความชุกชุมของนกในป่าดิบเขา ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง

Species Diversity and Relative Abundance of Birds in Hill Evergreen Forest at Phu Luang Wildlife Sanctuary

ศักดิ์สิทธิ์ ชัยเจริญ
ภิญโญ ถิ่นนัท
ไกรรัตน์ เอี่ยมอำไพ
วิจักขณ์ นิยมโน

บทคัดย่อ

การศึกษาความหลากหลายชนิด และความชุกชุมของนกในป่าดิบเขา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย ได้ดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคม 2545 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2546 รวมระยะเวลา 12 เดือน โดยทำการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชนิดนก และการปรากฏของนกแต่ละชนิดในแปลงตัวอย่างขนาด 500 x 500 ตารางเมตร ปรากฏว่า พบนกทั้งสิ้น 89 ชนิด แยกตามหลักอนุกรมวิธานได้ 8 อันดับ 28 วงศ์ 66 สกุล จำแนกเป็นนกประจำถิ่น 71 ชนิด นกอพยพ 9 ชนิด นกอพยพมาผสมพันธุ์ในพื้นที่ 1 ชนิด เป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ 6 ชนิด เป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน 1 ชนิด และเป็นนกที่สถานภาพไม่แน่ชัด 1 ชนิด ปริมาณความชุกชุมสามารถจำแนกออกได้ 5 ระดับ คือ นกที่พบบ่อยมากมี 32 ชนิด นกที่พบบ่อยมี 12 ชนิด นกที่พบปานกลางมี 14 ชนิด นกที่พบน้อยมี 19 ชนิด และนกที่พบน้อยมากมี 12 ชนิด จำนวนชนิดนกที่สำรวจพบมากที่สุด 56 ชนิด ในเดือน ธันวาคม 2545 และพบน้อยที่สุด 47 ชนิด ในเดือนกรกฎาคม 2545

คำนำ

ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า โดยป่าไม้อำนวยประโยชน์ให้กับมนุษย์หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเนื้อไม้ใช้ก่อสร้าง เป็นแหล่งควบคุมอุณหภูมิ แหล่งต้นน้ำลำธารแหล่งสมุนไพร นอกจากนี้แล้วยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ปัจจุบันมีการทำลายป่ากันอย่างมากมาย แต่รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ จึงได้มีการประกาศพื้นที่ป่าไม้บางแห่งให้เป็นเขตอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ผลกระทบที่เกิดจากการทำลายพื้นที่ป่านั้นทำให้สัตว์ป่าหลายชนิดต้องสูญพันธุ์ไป และอีกหลายชนิดก็ลดจำนวนลงจนใกล้สูญพันธุ์

ประเทศไทยมีความหลากหลายของสภาพป่า เช่น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ฯลฯ เป็นผลให้พบชนิดของสัตว์ป่าได้หลากหลาย โดยเฉพาะสัตว์จำพวกนกนั้นที่อาศัยอยู่ในป่า พบได้ไม่น้อยกว่า 647 ชนิด และในจำนวนนี้มีประมาณ 496 ชนิดที่เป็นนกประจำถิ่น (Lekagul and Round, 1991)

สำหรับป่าดิบเขานั้น พบว่ามีการกระจายในทุกภาคของประเทศไทยในบริเวณที่เป็นยอดเขาสูงตั้งแต่ความสูงประมาณ 1,200 เมตรขึ้นไป การจำแนกป่าชนิดนี้พิจารณาที่การปรากฏของไม้ดัชนี ซึ่งได้แก่ วงศ์ไม้ก่อ (Fagaceae) ในสกุล Quercus, Lithocarpus, และ Castanopsis ผสมกับไม้ในกลุ่มจิมโนสเปิร์ม (Gymnosperm) ในสกุล Podocarpus, Dacrydium, Cephalotaxa, Gnetum และ Cycas ผสมกับไม้ในเขตอบอุ่น

ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะได้มีการประกาศพื้นที่ป่าบางแห่งเป็นเขตอนุรักษ์ไปแล้วก็ตาม แต่นั่นก็เป็นเพียงงานขั้นพื้นฐานสำหรับการอนุรักษ์สัตว์ป่าเท่านั้น งานในขั้นต่อไปที่ควรทำคือควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาและค้นคว้าวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างป่าไม้และสัตว์ป่า เพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการจัดการสัตว์ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้เรามีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของนกในสภาพป่าต่างๆ อยู่อย่างมาก ดังนั้นการศึกษาเรื่องประชากรนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ป่าดิบเขาครั้งนี้จะเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในการที่จะนำไปใช้วางแผนเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความหลากหลาย (diversity) ของนกชนิดที่เข้ามาใช้ประโยชน์ป่าดิบเขา
2. เพื่อศึกษาความชุกชุม (abundance) ของนกชนิดที่เข้ามาใช้ประโยชน์ป่าดิบเขา

อุปกรณ์ และวิธีการ

สถานที่ทำการศึกษา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลปลาบ่า และตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ ตำบลวังยาว และตำบลอีปุม อำเภอด่านซ้าย ตำบลหนองวัว ตำบลทรายขาว และตำบลภูหอ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 560,593 ไร่

อุปกรณ์

1. กล้องส่องทางไกลแบบสองตา
2. กล้องถ่ายภาพพร้อมเลนส์ตั้งภาพ
3. แผนที่แสดงอาณาเขตของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงบริเวณที่ศึกษา
มาตราส่วน 1: 50,000
4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการวางแผนผังตัวอย่าง เช่น เชือก เข็มทิศ ท่อ PVC ฯลฯ
5. ฟิล์มถ่ายรูป (ฟิล์มสี, ฟิล์มสไลด์)
6. แผ่น Floppy disk สำหรับบันทึกผลการวิเคราะห์ และผลการวิจัย

วิธีการ

1. วางแปลงตัวอย่างขนาด 500 x 500 ตารางเมตร ภายในบริเวณป่าดิบเขา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย จากนั้นวางแนวทางเดินด้านยาวของแปลงทุกๆ ระยะ 50 เมตร เพื่อใช้สำหรับการเดินสำรวจนก โดยแนวตั้งกล่าวทุกๆ แนวจะวางขนานกับด้านยาวของแปลงตัวอย่าง และทำเครื่องหมายทุกๆ 25 เมตร จากนั้นวางแนวทางเดินด้านกว้างของแปลงทุกๆ 25 เมตร เพื่อใช้สำหรับการสำรวจรังนก โดยทุกๆ แนวจะวางขนานกับด้านกว้างของแปลงตัวอย่าง

2. เดินสำรวจภายในแปลงตัวอย่างเพื่อบันทึกชนิดของนกที่พบเห็นตัวโดยตรง หรือจากการได้ยินเสียงร้อง และชนิดนกที่ทำรังวางไข่ที่พบ โดยเดินสำรวจทุกๆ 10 วัน แต่ละครั้งใช้เวลา 2 วัน

3. ในการประเมินความชุกชุมของชนิดนกที่พบภายในแปลงตัวอย่างนั้น ดัดแปลงจากสูตรของ Pettingill (1969) โดยมีสูตรดังนี้

$$\text{ความชุกชุมสัมพัทธ์ (Relative abundance)} = \frac{\text{จำนวนครั้งที่พบนกชนิดดังกล่าว} \times 100}{\text{จำนวนครั้งที่ทั้งหมดที่ทำการสำรวจ}}$$

โดยใช้เกณฑ์ในการตัดสินความชุกชุมของนกดังนี้

นกที่พบบ่อยมาก (abundant)	พบในอัตราร้อยละ 90 - 100
นกที่พบบ่อย (common)	พบในอัตราร้อยละ 65 - 89
นกที่พบบานกลาง (moderately common)	พบในอัตราร้อยละ 31 - 64
นกที่พบน้อย (uncommon)	พบในอัตราร้อยละ 10 - 30
นกที่หายาก (rare)	พบในอัตราร้อยละ < 10

ผลและวิจารณ์

ความหลากหลายและความชุกชุมของนก

จากการศึกษาและสำรวจชนิดของนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ป่าดิบเขาในพื้นที่ศึกษา เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2545 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2546 รวมระยะเวลา 12 เดือน พบนกทั้งหมด 89 ชนิด จำนวน 8 อันดับ 28 วงศ์ และ 66 สกุล อันดับ Passeriformes เป็นอันดับที่มีชนิดนกที่สำรวจพบมากที่สุด คือ พบทั้งสิ้น 20 วงศ์ 21 สกุล 72 ชนิด รองลงมาได้แก่ อันดับ Piciformes พบทั้งหมด 2 วงศ์ 4 สกุล 6 ชนิด และอันดับ Ciconiiformes พบทั้งหมด 2 วงศ์ 5 สกุล 5 ชนิด วงศ์ที่พบจำนวนชนิดของนกมากที่สุดคือ วงศ์ นกกินแมลงโลกเก่า (Timaliidae) พบ 17 ชนิด รองลงมาได้แก่ วงศ์นกกระจอยและนกกระเจ็ด (Sylviidae) พบ 8 ชนิด และวงศ์นกปรอด (Pycnonotidae) พบ 7 ชนิด วงศ์นกเขน, นกกางเขนและนกเดินดง (Turdidae) พบ 6 ชนิด และวงศ์นกจับแมลง (Muscicapidae) พบ 6 ชนิด รายละเอียดแสดงในตารางที่ 2

เดือนที่สำรวจพบชนิดของนกมากที่สุด ได้แก่ เดือน ธันวาคม 2545 พบทั้งหมด 56 ชนิด และเดือนที่พบน้อยที่สุดคือเดือนกรกฎาคม 2545 พบทั้งหมด 47 ชนิด โดยนกที่พบทั้งหมดนำมาจำแนกสถานภาพตามการจำแนกของ Lekagul และ Round (1991) ได้ดังนี้ เป็นนกประจำถิ่น (Resident) 71 ชนิด เป็นนกอพยพ (Winter visitor) 9 ชนิด เป็นนกอพยพและผสมพันธุ์ในพื้นที่ศึกษา (Breeding visitor) 1 ชนิด เป็นทั้งนกประจำ

ถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) 6 ชนิด เป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน (Winter visitor and passage migrant) 1 ชนิด เป็นนกที่สถานภาพไม่แน่ชัด (Uncertain) 1 ชนิด รายละเอียดแสดงใน ตารางที่ 2

สถานภาพของนกอพยพบางชนิดซึ่ง Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้กว้างๆว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) หรือ เป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน (winter visitor and passage migrant) นั้น เมื่อพิจารณาช่วงเวลาการปรากฏในพื้นที่ประกอบกับพิจารณาชนิดย่อยที่จำแนกได้จากลักษณะภายนอกแล้ว ได้แนวโน้มของสถานภาพนกในพื้นที่ศึกษาดังนี้

นกเงี้ยวบั้งใหญ่ Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือน พฤศจิกายน ถึงพฤษภาคม ไม่พบในเดือน มิถุนายน ถึงตุลาคม (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพ

นกแซงแซวสีเทา Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือน กันยายน ถึงกุมภาพันธ์ ไม่พบในเดือน มีนาคม ถึงสิงหาคม (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษามีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพ แต่ชนิดย่อยที่พบทุกครั้งเป็นชนิดย่อยที่มีสีคล้ำ (*Dicrurus leucophaeus mouboti*) ซึ่งถูกระบุว่าเป็นนกประจำถิ่น ไม่ใช่ชนิดย่อยที่มีสีเทาขาว (*D. l. leucocenis*) ซึ่งถูกระบุว่าเป็นชนิดย่อยที่อพยพเข้ามา ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่นกที่สำรวจพบจะเป็นนกประจำถิ่นแต่ช่วงเวลาที่ไมปรากฏในพื้นที่ศึกษานั้นเนื่องจากนกได้เข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณอื่นของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกว่า

นกเอี้ยงถ้ำ Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือน ตุลาคม ถึงเมษายน ไม่พบในเดือน พฤษภาคม ถึงกันยายน (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษาจึงมีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพ และจากลักษณะภายนอกที่สังเกตได้พบว่าปากของนกเป็นสีดำ ซึ่งถูกระบุว่าเป็นชนิดย่อยที่อพยพเข้ามา (*Myiophonus caeruleus caeruleus*) ไม่ใช่ชนิดย่อยที่มีปากสีเหลือง (*M. c. eugenei*) ที่ถูกระบุว่าเป็นนกประจำถิ่น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่านกเอี้ยงถ้ำในพื้นที่ศึกษาเป็นนกอพยพ

นกเดินดงสีคล้ำ Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน (winter visitor and passage migrant) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือนเมษายนเพียงเดือนเดียว (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษาจึงมีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพผ่าน

นกจับแมลงสีฟ้า Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือน กันยายน ถึงมีนาคม ไม่พบในเดือน เมษายน ถึงสิงหาคม (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษาจึงมีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพ

นกแซวสวรรค์ Lekagul และ Round (1991) ได้รายงานไว้ว่าเป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ (Resident and winter visitor) จากการศึกษาลูกปรากฏเดือนเมษายนเพียงเดือนเดียว (ตารางที่ 2) ในพื้นที่ศึกษาจึงมีแนวโน้มว่ามีสถานภาพเป็นนกอพยพ

ในการศึกษาครั้งนี้ทำการสำรวจทุกๆ 10 วัน (แต่ละครั้งใช้เวลา 2 วัน) ใช้เวลาในการสำรวจทั้งหมด 12 เดือน เมื่อนำมาคิดหาร้อยละความถี่ของการพบนกรายปี จะให้แต่ละเดือนที่ทำการสำรวจเท่ากับ 1 ครั้ง

ทำการสำรวจ 12 เดือนจึงเท่ากับ 12 ครั้ง ผลการคำนวณถ้าพบนกครั้งเดียวหรือเดือนเดียว มีร้อยละความถี่ของการพบเท่ากับ 8.33 ซึ่งจัดเป็นนกที่พบน้อยมาก พบนก 2 และ 3 ครั้งมีร้อยละความถี่ของการพบ 16.66 และ 25 จัดเป็นนกที่พบน้อย พบนก 4, 5, 6 และ 7 ครั้งมีร้อยละความถี่ของการพบ 33.33, 41.66, 50 และ 58.33 จัดเป็นนกที่พบปานกลาง พบนก 8, 9, และ 10 ครั้งมีร้อยละความถี่ของการพบ 66.66, 75 และ 83.33 จัดเป็นนกที่พบบ่อย พบนก 11 และ 12 ครั้งมีร้อยละความถี่ของการพบ 91.67 และ 100 จัดเป็นนกที่พบบ่อยมาก สำหรับการปรากฏของนกตลอดระยะเวลาการสำรวจสามารถแสดงปริมาณความชุกชุมของนกได้จากการจัดกลุ่มตามร้อยละความถี่ของการพบได้ 5 ระดับ ผลดังแสดงใน ตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ความชุกชุมของนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในป่าดิบเขา

ความชุกชุมของนก	จำนวน ชนิด	ร้อยละของจำนวน ชนิดนกทั้งหมด	จำนวนครั้งที่ สำรวจพบ	ระดับ ความชุกชุม
นกที่พบบ่อยมาก	32	35.96	12, 11	5
นกที่พบบ่อย	12	13.48	10, 9, 8	4
นกที่พบปานกลาง	14	15.73	7,6,5,4	3
นกที่พบน้อย	19	21.35	3,2	2
นกที่พบน้อยมาก	12	13.48	1	1
รวม	89	100		

หมายเหตุ อัตราร้อยละ 90 - 100 จัดเป็นนกที่พบบ่อยมาก (abundant) ระดับความชุกชุม = 5
อัตราร้อยละ 65 - 89 จัดเป็นนกที่พบบ่อย (common) ระดับความชุกชุม = 4
อัตราร้อยละ 31 - 64 จัดเป็นนกที่พบปานกลาง (moderately common) ระดับความชุกชุม = 3
อัตราร้อยละ 10 - 30 จัดเป็นนกที่พบน้อย (uncommon) ระดับความชุกชุม = 2
อัตราร้อยละ <10 จัดเป็นนกที่พบน้อยมาก (rare) ระดับความชุกชุม = 1

นกที่พบน้อยมาก ได้แก่ ชนิดที่พบจากการสำรวจ 1 ครั้ง จากการศึกษาในครั้งนี้นับ 12 ชนิด คือ เหยี่ยวนกเขาชิดรา (*Accipiter badius*) นกเป็ดน้ำทองขาว (*Treon sieboldii*) นกจาบคาเครนน้ำเงิน (*Nyctornis athertonii*) นกเขนน้อยปีกแถบขาว (*Hemipus picatus*) นกพญาไฟคอเทา (*Pericrocotus solaris*) นกขมิ้นท้ายทอยดำ (*Oriolus chinensis*) นกกินแมลงอกเหลือง (*Macronous gularis*) นกกระรางหัวหงอก (*Farrulax leucolophus*) นกกระจิดักดำทองขาว (*Phylloscopus cantator*) นกจับแมลงหน้าผากขาว (*Ficedula hyperythra*) นกจับแมลงจุกดำ (*Hypothymis azurea*) และนกแซวสวรรค์ (*Terpsiphone paradisi*)

นกที่พบน้อย ได้แก่ ชนิดที่พบจากการสำรวจ 2 และ 3 ครั้ง จากการศึกษาในครั้งนี้นับ 19 ชนิด คือ นกหัวจวานจิ๋วขาว (*Sasia ochracea*) นกแต้วแล้วใหญ่หัวสีน้ำตาล (*Pitta oatesi*) นกแต้วแล้วสีน้ำเงิน (*Pitta cyanea*) นกพญาไฟใหญ่ (*Pericrocotus flammeus*) นกเขียวก้านตองท้องสีส้ม (*Chloropsis hardwickii*) นกปรอดหัวดําขาว (*Pycnonotus flavescens*) นกติ๊ดแก้มเหลือง (*Parus spilonotus*) นกกินแมลงหน้าผากน้ำ

ตาล (*Stachyris rufifrons*) นกกระจ้อยคอขาว (*Abroscopus superciliaris*) นกกระจี้ตเขียวคล้ำ (*Phylloscopus trochiloides*) นกกระจี้ตดำท้องเหลือง (*Phylloscopus ricketti*) นกกระจี้ตธรรมดา (*Phylloscopus inornatus*) นกเดินดงหัวสีส้ม (*Zoothera citrina*) นกเดินดงลายเสือ (*Zoothera dauma*) นกเดินดงสีคล้ำ (*Turdus obscurus*) นกจับแมลงสร้อยคอขาว (*Ficedula monileger*) นกกาฝากปากหนา (*Dicaeum agile*) นกแว่นตาขาวข้างแดง (*Zosterops erythroleurus*) และนกแว่นตาขาวหลังเขียว (*Zosterops japonicus*)

นกที่พบบานกลาง ได้แก่ ชนิดที่พบจากการสำรวจ 4 - 7 ครั้ง จากการศึกษาในครั้งนี้ พบ 14 ชนิด คือ ไก่ป่า (*Gallus gallus*) นกเขาเขียว (*Chalcophaps indica*) นกหัวขวานจิ้งทึงลาย (*Picumnus innominatus*) นกพญาปากกว้างหางยาว (*Psarisomus dalhousiae*) นกเงี้ยวบั้งใหญ่ (*Coracina melaschista*) นกปรอดสีซีดำ (*Hypsipetes flava*) นกแซงแซวสีเทา (*Dicrurus leucophaeus*) นกกระวังไพรปากเหลือง (*Pomatorhinus schisticeps*) นกจู้เต็นคิ้วขาว (*Napothera epilepidota*) นกเขนสีฟ้าหางขาว (*Cinclidium leucurum*) นกกางเขนน้ำหัวขาว (*Enicurus leschenaulti*) นกเอี้ยงดำ (*Myiophoneus caeruleus*) นกจับแมลงสีฟ้า (*Eumyias thalassina*) และนกกาฝากอกเพลิง (*Dicaeum ignipectus*)

นกที่พบบ่อย ได้แก่ ชนิดที่พบจากการสำรวจ 8 - 10 ครั้ง จากการศึกษาในครั้งนี้พบ 12 ชนิด คือ เหยี่ยวรุ้ง (*Spilornis cheela*) ไก่ฟ้าหลังขาว (*Lophura nychemera*) นกมูม (*Ducula badia*) นกบั้งรอกใหญ่ (*Phaenicophaeus tristis*) นกโพระดกหน้าผากดำ (*Megalaima australis*) นกพญาปากกว้างอกสีเงิน (*Serilophus lunatus*) นกปรอดลาย (*Pycnonotus striatus*) นกเขียวคราม (*Irena puella*) นกสาลิกาเขียว (*Cissa chinensis*) นกไต่ไม้หน้าผากกำมะหยี่ (*Sitta frontalis*) นกเสือแมลงปีกแดง (*Pteruthius flaviscapis*) และนกกระจ้อยวงตาสีทอง (*Xeicercus burkii*)

นกที่พบบ่อยมาก ได้แก่ ชนิดที่พบจากการสำรวจ 11 และ 12 ครั้ง จากการศึกษาในครั้งนี้ พบ 32 ชนิด คือ นกกระทาดงอกสีน้ำตาล (*Arborophila brunneopectus*) นกขุนแผนหัวแดง (*Harpactes sphyrocephalus*) นกตั้งล้อ (*Megalsima virens*) นกโพระดกคอสีฟ้า (*Megalaima asiatica*) นกหัวขวานแดงหลังลาย (*Blythipicus pyrrhotis*) นกปรอดเหลืองหัวจุก (*Pycnonotus melanicterus*) นกปรอดโองค์เมืองเหนือ (*Criniger pallidus*) นกปรอดเล็กตาขาว (*Hypsipetes propinguus*) นกปรอดภูเขา (*Hypsipetes mccllellandii*) นกแซงแซวเล็กเหลือง (*Sicurus aeneus*) นกแซงแซวหางบ่วงเล็ก (*Dicrurus remifer*) นกกะลิงเขียดสีเทา (*Sendrocitta formosae*) นกกินแมลงปากอกสีน้ำตาล (*Trichastoma tickelli*) นกกระวังไพรปากแดงยาว (*Pomatorhinus ochraceiceps*) นกจู้เต็นหางสั้น (*Napothera brevicaudata*) นกกินแมลงหัวสีทอง (*Stachyris chrysaea*) นกกินแมลงคอเทา (*Stachyris nigriceps*) นกมูมรอกตาแดง (*Alcippe morrisonia*) นกภูหงอนทองขาว (*Yuhina zantholeuca*) นกเสือแมลงหน้าสีตาล (*Pteruthius aenobarbus*) นกคิวงี๊ดสีฟ้า (*Minla cyanouopera*) นกกระรอกทองแก้มขาว (*Leiothrix argentauris*) นกเสือแมลงหัวขาว (*Gampsorhynchus rufulus*) นกกระจี้ตหางขาวเล็ก (*Phylloscopus davisoni*) นกกระจับภูเขา (*Orthotomus cuculatus*) นกจับแมลงหัวเทา (*Culicicapa ceylonensis*) นกนิลตวาใหญ่ (*Niltava grandis*) นกจับแมลงค่อน้ำตาลแดง (*Cyornis banyumas*) นกอีแพรดคอขาว (*Rhipidura albicollis*) นกกินปลีหางยาวคอดำ (*Aethopyga saturata*) นกปลีกล้วยลาย (*Arachnothera magna*) และนกแว่นตาขาวสีทอง (*Zosterops palpebrosus*)

ความซุกซมของนกในแต่ละเดือน

จากการสำรวจในแต่ละเดือน นำมาคำนวณหาปริมาณความซุกซมโดยอาศัยเปอร์เซ็นต์การปรากฏของนก แล้วนำเปอร์เซ็นต์การปรากฏหรือร้อยละความถี่ของการพบที่ได้มาพิจารณาในการตัดสินว่าเป็นนกที่ปรากฏพบบ่อยหรือพบน้อย โดยใช้วิธีการเดียวกับความซุกซมตลอดระยะเวลาการศึกษา (12 เดือน) ในการศึกษาครั้งนี้ทำการสำรวจทุกๆ 10 วันครั้ง ในแต่ละครั้งใช้เวลา 2 วัน ให้แต่ละวันที่ทำการสำรวจเท่ากับ 1 ครั้ง ดังนั้นภายใน 1 เดือน ใช้เวลาในการสำรวจ 6 วัน หรือเท่ากับ 6 ครั้ง นำค่าที่ได้มาจัดตามร้อยละความถี่ของการพบออกเป็น 5 ระดับคือ

ระดับที่ 1	พบน้อยมาก	หรือ	ร้อยละความถี่ของการพบ ระหว่าง 0 - 20
ระดับที่ 2	พบน้อย	หรือ	ร้อยละความถี่ของการพบ ระหว่าง 21 - 40
ระดับที่ 3	พบบานกลาง	หรือ	ร้อยละความถี่ของการพบ ระหว่าง 41 - 60
ระดับที่ 4	พบบ่อย	หรือ	ร้อยละความถี่ของการพบ ระหว่าง 61 - 80
ระดับที่ 5	พบบ่อยมาก	หรือ	ร้อยละความถี่ของการพบ ระหว่าง 81 - 100

การปรากฏของนกในแต่ละเดือน สามารถแสดงปริมาณความซุกซมของนกได้จากการจัดกลุ่มตามร้อยละความถี่ของการพบ ในเดือนมีนาคม 2545 การปรากฏของนกสามารถแสดงระดับความซุกซมได้ดังนี้

1. นกที่พบน้อยมาก ได้แก่ ชนิดนกที่มีร้อยละความถี่ของการพบระหว่างร้อยละ 0 - 20 จากการศึกษาคพบ 14 ชนิด ได้แก่ ไก่ฟ้าหลังขาว ไก่ป่า นกกระทาดอกสีน้ำตาล นกหัวขวานจิ้งห้อยลาย นกพญาปากกว้างอกสีเงิน นกเขนน้อยปีกแถบขาว นกปรอดหัวตาขาว นกเสือแมลงหน้าสีตาล นกกระจอยคอขาว นกกางเขนน้ำหัวขาว นกจับแมลงสีฟ้า นกกินปลีหางยาวคอดำ นกปลีกล้วยลาย และนกกาฝากอกเพลิง

2. นกที่พบน้อย ได้แก่ ชนิดนกที่มีร้อยละความถี่ของการพบระหว่างร้อยละ 21 - 40 จากการศึกษาคพบ 9 ชนิด ได้แก่ นกมูม นกหัวขวานแดงหลังลาย นกเงี้ยวบั้งใหญ่ นกปรอดสีซีดำ นกกะลิงเขียดสีเทา นกจู๋เต็นหางสั้น นกกระจอยวงตาสีทอง นกเอี้ยงดำ และนกแว่นตาขาวสีทอง

3. นกที่พบบานกลาง ได้แก่ ชนิดนกที่มีร้อยละความถี่ของการพบระหว่างร้อยละ 41 - 60 จากการศึกษาคพบ 8 ชนิด ได้แก่ นกขุนแผนหัวแดง นกโพระดกหน้าผากดำ นกปรอดภูเขา นกกระจ่างไพโรปากแดงยาว นกภูหงอนทองขาว นกเสือแมลงปีกแดง นกคิ่วปีกสีฟ้า และนกแว่นตาขาวข้างแดง

4. นกที่พบบ่อย ได้แก่ ชนิดนกที่มีร้อยละความถี่ของการพบระหว่างร้อยละ 61 - 80 จากการศึกษาคพบ 5 ชนิด ได้แก่ เหยี่ยวรุ้ง นกแซงแซวเล็กเหลือบ นกเขียวคราม นกกินแมลงคอเทา และนกเสือแมลงหัวขาว

5. นกที่พบบ่อยมาก ได้แก่ ชนิดนกที่มีร้อยละความถี่ของการพบระหว่างร้อยละ 81 - 100 จากการศึกษาคพบ 16 ชนิด ได้แก่ นกต้งล่อ นกโพระดกคอสีฟ้า นกปรอดเหลืองหัวจุก นกปรอดโองเมืองเหนือ นกปรอดเล็กตาขาว นกแซงแซวหางบ่วงเล็ก นกกินแมลงปากสีน้ำตาล นกกินแมลงหัวสีทอง นกมุน่รอกตาแดง นกกระรอกทองก้นขาว นกกระจัดหางขาวเล็ก นกกระจับภูเขา นกจับแมลงหัวเทา นกนิลควาใหญ่ นกจับแมลงค่อน้ำตาลแดง และนกอีแพรดคอขาว

สำหรับการปรากฏของนกในเดือนเมษายน 2545 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2546 ได้แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2 และ ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การปรากฏของชนิดนกในป่าดิบเขาแยกตามลักษณะความชุกชุมในแต่ละเดือน ตั้งแต่เดือน
มีนาคม 2545 ถึงกุมภาพันธ์ 2546

ระดับ	จำนวน	จำนวนชนิดนกที่ปรากฏในแต่ละเดือน											
		มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
ความ	ชนิด												
ชุกชุม	นก	45	45	45	45	45	45	45	45	45	45	46	46
5	32	16	22	20	23	20	19	20	22	23	21	20	25
4	12	5	6	4	3	5	5	5	5	2	7	10	6
3	14	8	3	8	5	5	9	5	4	11	7	5	6
2	19	9	4	5	10	6	6	7	13	8	7	8	5
1	12	14	20	11	8	11	10	18	10	10	14	10	13
รวม	89	52	55	48	49	47	49	55	54	54	56	53	55

ค่าความชุกชุมของนกที่ปรากฏในรอบปี เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับสถานภาพของนกในพื้นที่
สามารถนำมาอธิบายถึงการปรากฏของนกในแต่ละเดือนได้ดังนี้

ในเดือนพฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม และ สิงหาคม เป็นช่วงที่ไม่มีนกอพยพนอกฤดูผสมพันธุ์
เข้ามาในพื้นที่ พบนกจำนวน 48, 49, 47 และ 49 ชนิดตามลำดับ ซึ่งนกประจำถิ่นจำแนกสถานภาพตาม
Lekagul และ Round (1991) พบปรากฏในพื้นที่ศึกษาจำนวน 71 ชนิด เป็นนกประจำถิ่นที่มีความชุกชุมระดับ 4
– 5 ซึ่งจัดว่ามีความชุกชุมมากนั้นมียอยู่ในพื้นที่ศึกษาจำนวน 42 ชนิด นั่นคือทุกเดือนมีโอกาสพบนก 42 ชนิดนี้
เมื่อพิจารณาจากนกประจำถิ่นที่มีระดับความชุกชุม 3 , 2 และ 1 นั้นมียอยู่ในพื้นที่จำนวน 13 , 13 และ 8 ชนิดตาม
ลำดับ ซึ่งนกในกลุ่มนี้ มีความผันแปรที่จะพบปรากฏในแต่ละเดือน เมื่อรวมกับกลุ่มนกที่มีความชุกชุมมากทำให้
การปรากฏของนกประจำถิ่นเฉลี่ย 48 ชนิดต่อเดือน

ช่วงที่มีนกอพยพนอกฤดูผสมพันธุ์เข้ามาในพื้นที่ ทำให้การปรากฏของนกในพื้นที่เพิ่มขึ้นมา นั่นคือ
ในเดือนกันยายน ตุลาคม พฤศจิกายน ธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม และ เมษายน พบนกเฉลี่ย 54
ชนิดต่อเดือน ซึ่งชนิดนกที่เพิ่มขึ้นมาเป็นนกอพยพนอกฤดูผสมพันธุ์จำนวน 10 ชนิด และเป็นทั้งนกประจำถิ่น
และนกอพยพ 6 ชนิด เป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน 1 ชนิด แบ่งเป็นนกที่มีระดับความชุกชุม 5, 4, 3, 2
และ 1 จำนวน 1, 1, 4, 7 และ 3 ชนิดตามลำดับ

ปิยรัตน์ (2532) ได้กล่าวไว้ว่า นกอพยพมี 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งบินมาอาศัยในพื้นที่ซึ่งสามารถเห็นได้
ตลอดช่วงฤดูหนาว อีกกลุ่มหนึ่งบินผ่านพื้นที่เพื่อลงใต้ต่อไป ซึ่งสามารถพบเห็นได้ใน 2 ช่วง คือ ช่วงประมาณ
เดือนกันยายนหรือตุลาคม แล้วการพบเห็นลดลง และสามารถพบเห็นได้อีกประมาณเดือนมีนาคมหรือเมษายน
เนื่องจากเป็นช่วงบินกลับ

จากการศึกษาพบว่านกอพยพนอกฤดูผสมพันธุ์ที่มีระดับความชุกชุม 5, 4, 3, 2 และ 1 จำนวน 1,
1, 4, 7 และ 3 ชนิดตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าปรากฏของนกในกลุ่มนี้ในพื้นที่ส่วนใหญ่มีแนว

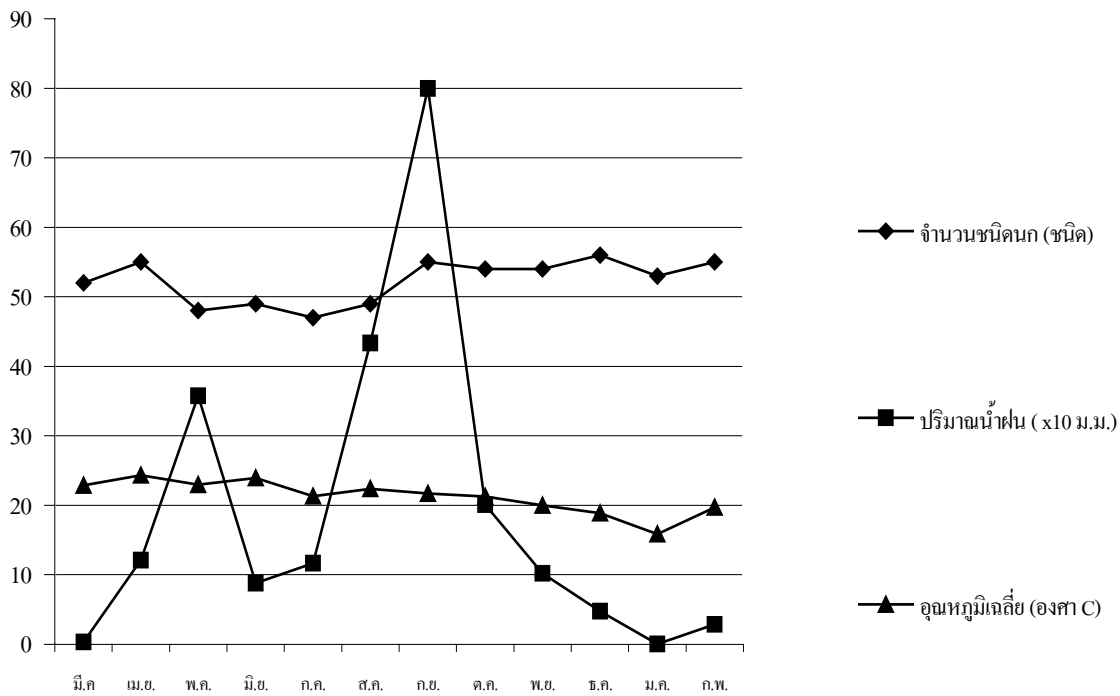
โน้มนำเป็นนกอพยพผ่าน เนื่องจากส่วนใหญ่มีความถี่ของการพบเพียง 1 , 2 และ 3 ครั้ง แต่ช่วงเวลาที่พบนั้นก็ยังไม่ตรงกับช่วงเวลาการปรากฏของนกอพยพผ่านตามที่ปิยรัตน์ (2532) ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาขนาดของพื้นที่ศึกษาเทียบกับขนาดของพื้นที่ทั้งหมดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง คิดเป็นพื้นที่เพียง 0.056 % ของพื้นที่ทั้งหมด จึงเป็นไปได้ว่านกเหล่านั้นอาจเป็นนกอพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง แต่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ศึกษาเพียงบางช่วงเท่านั้น

อย่างไรก็ตามแนวโน้มของการปรากฏของชนิดนกในแต่ละเดือนก็ได้ผลใกล้เคียงตามที่ปิยรัตน์ (2532) ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั่นคือ ในเดือนกันยายน พบนกจำนวน 55 ชนิด เพิ่มขึ้นจากเดือนสิงหาคมที่พบ 49 ชนิด จากนั้นเดือนตุลาคม พฤศจิกายน ธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม พบนกจำนวน 54 , 54 , 56 , 53 , 55 , และ 52 ชนิดตามลำดับ จากนั้นในเดือนเมษายนพบนกเพิ่มขึ้นเป็น 55 ชนิด จากนั้นจำนวนชนิดนกได้ลดลง คือเดือนพฤษภาคมพบ 48 ชนิด มิถุนายน และกรกฎาคม พบ 49 และ 47 ชนิดตามลำดับ

จากผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าฤดูกาลมีผลต่อการปรากฏของชนิดนก ช่วงที่พบชนิดนกน้อยอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน (wet season) และช่วงที่พบชนิดนกมากอยู่ระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนเมษายน ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้ง (dry season) นั้นเป็นเพราะอากาศหนาวทำให้นกอพยพหนีความหนาวเย็นจากทางตอนเหนือของโลมายังประเทศไทยซึ่งเป็นแถบที่มีอากาศอบอุ่นกว่า (ไกรรัตน์ , 2539) สอดคล้องกับ Pettingill (1950) ที่กล่าวว่า อุณหภูมิของอากาศมีผลต่อการกระจาย (distribution) และการอพยพ (migration) ของนก และสอดคล้องกับการศึกษาของไกรรัตน์ (2539) ที่รายงานการศึกษาการใช้ประโยชน์ป่าดงดิบแล้งเพื่อการสร้างรังไข่ของนกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งว่า การปรากฏของชนิดนกสามารถแบ่งได้ 2 ช่วง คือ ช่วงที่พบชนิดนกน้อยอยู่ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน (wet season) และช่วงที่พบชนิดนกมากอยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนชนิดนก ปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ยของแต่ละเดือนในพื้นที่ศึกษานั้นได้แสดงไว้ในภาพที่ 1

จากการศึกษาพบว่านกบางชนิดมีพฤติกรรมที่มีอาณาเขต (territory) เป็นของตนเอง เช่น นกจับแมลงค่อน้ำตาลแดง บ่อยครั้งที่พบนกชนิดนี้ส่งเสียงร้องประกาศอาณาเขตอยู่ซ้ำๆ กันที่เดิม เมื่อสำรวจนกบริเวณนั้นก็จะพบนกปรากฏอยู่ทุกครั้ง ทำให้คำร้อยละความถี่ของการพบมีมาก ส่งผลให้ค่าความชุกชุมมีมากระดับ 5 นั่นคือจัดเป็นนกที่พบบ่อยมาก แต่เมื่อพิจารณาให้ดีจะพบว่าจริงๆ แล้วนกจับแมลงค่อน้ำตาลแดงไม่ได้มีประชากรมาก เมื่อเทียบกับนกชนิดอื่นๆ ที่มีความชุกชุมระดับเดียวกัน เช่นนกปรอดโองเมืองเหนือ และนกมู่นรกตาแดง เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของไกรรัตน์ (2539) ที่กล่าวไว้ว่า ในการตัดสินใจการปรากฏเพื่อแสดงร้อยละความชุกชุมของนกชนิดต่างๆ นั้น หมายถึงเฉพาะการปรากฏของนกชนิดนั้นในพื้นที่ศึกษา ไม่ได้หมายถึงจำนวนตัวของนก และค่าความถี่ของการพบไม่ได้เป็นตัวชี้ถึงจำนวนประชากรในนกชนิดนั้นๆ ว่ามากหรือน้อย แต่เป็นตัวบอกเพียงว่านกชนิดนั้นๆ เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ยาวนานเพียงใดในช่วงการศึกษา และโอภาส (2542) ที่กล่าวไว้ว่า วิธีการหาความชุกชุมเป็นการหาประชากรของนกในแง่คุณภาพ (qualitative) ไม่ใช่หาจำนวนตัวหรือปริมาณ (quantitative)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ศึกษากับสภาพภูมิอากาศในเขต รักษาพันธุ์ สัตว์ป่าภูหลวง

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอาจนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินประชากรนกในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาได้ แต่ไม่สามารถนำมาตัดสินประชากรนกในป่าดิบเขาในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงได้ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นเพียงแปลงตัวอย่างไม่ครอบคลุมทั่วทั้งป่าดิบเขาของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันทั้งลักษณะภูมิประเทศ เช่น มีระดับความสูงแตกต่างกัน หรือลักษณะพืชพรรณที่ขึ้นปกคลุมแตกต่างกันทำให้การเข้าใช้ประโยชน์ของนกในแต่ละระบบนิเวศน้อยลงเหล่านั้แตกต่างกัน หรือแม้แต่ในพื้นที่ศึกษาเองข้อมูลที่ได้ก็อาจไม่สามารถอธิบายประชากรนกในพื้นที่ได้ทั้งหมด เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ศึกษาที่เป็นป่ารกทึบ และระดับเรือนยอดของต้นไม้ที่สูงมากก็เป็นอุปสรรคในการสำรวจนกบ่อยครั้งข้อมูลของนกที่ได้มาจากการฟังเสียงร้องโดยไม่สามารถพบเห็นตัว ทำให้โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการจำแนกก็อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งไกรรัตน์ (2539) กล่าวว่า จำนวนชนิดของนกที่พบในพื้นที่ศึกษาอาจมีมากกว่าที่สำรวจพบทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการดังนี้ ประการแรกอุปนิสัยของแต่ละชนิด เช่นบางชนิดชอบหลบซ่อนตัวและหากินอยู่ตามพุ่มไม้รก บางชนิดออกหากินเวลากลางคืน เป็นต้น ทำให้สังเกตและพบเห็นตัวได้ยาก ประการที่สองช่วงเวลาของวันที่ทำการศึกษา นกส่วนมากจะออกหากินหรือทำกิจกรรมต่างๆ ในช่วงเวลาเช้าตรู่ ดังนั้นหากออกสำรวจในช่วงที่มีแดดจัดมีโอกาสพบนกได้น้อยมาก ประการที่สามจำนวนประชากรของแต่ละชนิด ถ้าหากชนิดใดมีจำนวนประชากรมากโอกาสพบเห็นชนิดนั้นก็จะมีมาก ตรงกันข้ามชนิดที่มีจำนวนประชากรน้อยโอกาสที่จะพบเห็นก็มีน้อยลง ประการที่สี่ขนาดลำตัวตลอดจนสีขนบนลำตัว บางชนิดมีสีของขนปกคลุมลำตัวที่

คล้ายคลึงกับสีของสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยทำให้โอกาสเห็นตัวลดลง ประการสุดท้ายพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือเป็นเพียงแปลงตัวอย่างที่เลือกขึ้นมาเป็นตัวแทนในการศึกษา ทำให้สำรวจนกได้ไม่ทั่วทั้งพื้นที่

สรุป

การศึกษาการใช้ประโยชน์ป่าดงดิบเขาเพื่อการสร้างรังของนก ทำในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง ตำบลปลาปาก และตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ ตำบลวังยาว และตำบลอีปุม อำเภอด่านซ้าย ตำบลหนองจิว ตำบลทรายขาว และตำบลภูหอ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ระหว่างเดือนมีนาคม 2545 ถึงกุมภาพันธ์ 2546 นั้น ได้ผลโดยสรุปดังนี้

1. ความหลากหลายชนิดของนกที่เข้ามาใช้ประโยชน์ป่าดงดิบเขาเพื่อกิจกรรมต่างๆ พบทั้งหมด 89 ชนิด แยกตามหลักอนุกรมวิธานได้ 8 อันดับ 28 วงศ์ และ 66 สกุล จำแนกสถานภาพตาม Lekagul และ Round (1991) ได้เป็นนกประจำถิ่น 71 ชนิด นกอพยพ 9 ชนิด นกอพยพและผสมพันธุ์ในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด เป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ 6 ชนิด เป็นทั้งนกอพยพและนกอพยพผ่าน 1 ชนิด และเป็นนกที่สถานภาพไม่แน่ชัด 1 ชนิด จำนวนชนิดนกที่สำรวจพบมากที่สุด 56 ชนิด ในเดือน ธันวาคม 2545 และพบน้อยที่สุด 47 ชนิด ในเดือน กรกฎาคม 2545

2. ปริมาณความชุกชุมของนกในพื้นที่ศึกษาสามารถจำแนกออกได้ 5 ระดับ คือ นกที่พบบ่อยมากมี 32 ชนิด นกที่พบบ่อยมี 12 ชนิด นกที่พบปานกลางมี 14 ชนิด นกที่พบน้อยมี 19 ชนิด และนกที่พบน้อยมากมี 12 ชนิด

เอกสารอ้างอิง

- ไกรรัตน์ เอี่ยมอำไพ. 2539. การใช้ประโยชน์ป่าดงดิบแล้งเพื่อการสร้างรังวางไข่ของนกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ปิยรัตน์ วงศ์อรินทร์. 2532. นกในบริเวณป่าชายเลนและพื้นที่ใกล้เคียง ในจังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- โอภาส ขอบเขต . 2542 . เทคนิคในการสำรวจนกในแนวทางการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ. โครงการจัดตั้งศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Lekagul ,B. And P.D. Round. 1991. A Guide to the Birds of Thailand. Saha Karn Bhaet Com Ltd, Bangkok.
- Pettingill, O.S. 1969. A Laboratory and Field Manual of Ornithology. Buress Publishing Company, United States.

ตารางที่ 2 รายชื่อ สถานภาพ และความชุกชุมของนกที่สำรวจพบในแปลงตัวอย่างขนาด 500 x 500 ตารางเมตร บริเวณป่าดิบเขา ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง
 ระหว่างเดือนมีนาคม 2545 - กุมภาพันธ์ 2546

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
อันดับ Ciconiiformes																
วงศ์ Accipitridae																
1. เหยี่ยวนกเขาชริตรา	<i>Accipiter badius</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	8.33
2. เหยี่ยวรุ้ง	<i>Spilornis cheela</i>	Common resident	4	4	3	2	2	1	-	2	-	4	4	3	4	83.33
อันดับ Galliformes																
วงศ์ Phasianidae																
3. ไก่ฟ้าหลังขาว	<i>Lophura nycthemera</i>	Common resident	1	-	2	-	1	3	1	4	-	1	1	3	4	75.00
4. ไก่ป่า	<i>Gallus gallus</i>	Common resident	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3	2	3	41.67
5. นกกระทาทอดอกสีน้ำตาล	<i>Arborophila brunneopectus</i>	Common resident	1	1	2	2	1	4	1	1	4	2	4	4	5	100.00
อันดับ Columbiformes																
วงศ์ Columbidae																
6. นกเป็ดน้ำทองขาว	<i>Treon sieboldii</i>	Uncertain	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33
7. นกมูม	<i>Ducula badia</i>	Common resident	2	1	-	-	4	-	1	2	3	4	4	4	4	75.00
8. นกเขาเขียว	<i>Chalcophaps indica</i>	Common resident	-	1	-	-	1	1	-	-	-	2	2	2	3	50.00
อันดับ Cuculiformes																
วงศ์ Cuculoidae																
9. นกบั้งรอกใหญ่	<i>Phaenicophaeus tristis</i>	Common resident	-	2	2	3	1	1	1	2	1	-	1	-	4	75.00

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
อันดับ Trogoniformes																
วงศ์ Trogonidae																
10. นกขุนแผนหัวแดง	<i>Harpactes erythrocephalus</i>	Common resident	3.	5	5	5	1	3	4	5	4	5	3	5	5	100.00
อันดับ Coraciiformes																
วงศ์ Meropidae																
11. นกจาบคาเคราน้ำเงิน	<i>Nyctornis atheroni</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	8.33
อันดับ Piciformes																
วงศ์ Megalaimidae																
12. นกตี่ดั่ง	<i>Megalaima virens</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
13. นกโพระดกคอสีฟ้า	<i>Megalaima asiatica</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
14. นกโพระดกหน้าผากดำ	<i>Megalaima australis</i>	Common resident	3	4	4	3	-	-	-	3	5	3	1	5	4	75
วงศ์ Picidae																
15. นกหัวขวานจิ้งทึงลาย	<i>Picumnus innominatus</i>	Common resident	1	1	1	1	-	3	-	-	-	1	1	-	3	58.33
16. นกหัวขวานจิ้งทึงขาว	<i>Sasia ochracea</i>	Common resident	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	16.67
17. นกหัวขวานแดงหลังลาย	<i>Blythipicus pyrrhotis</i>	Uncommon resident	2	-	2	1	2	4	5	5	2	1	1	3	5	91.67
อันดับ Passeriformes																
วงศ์ Eurylaimidae																
18. นกพญาปากกว้างอกสีเงิน	<i>Serilophus lunatus</i>	Common resident	1	1	3	-	2	4	3	2	1	1	-	1	4	83.33
19. นกพญาปากกว้างหางยาว	<i>Psarisomus dalhousiae</i>	Common resident	-	1	3	2	-	-	-	-	1	-	-	1	3	41.67

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ	
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46			
วงศ์ Pittidae																	
20. นกแคว้นหัวใหญ่หัวสีน้ำตาล	<i>Pitta oatesi</i>	Uncommon resident	-	-	-	-	-	3	1	1	-	-	-	-	2	25.00	
21. นกแคว้นสีน้ำเงิน	<i>Pitta cyanea</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	16.67	
วงศ์ Campephagidae																	
22. นกเขนน้อยปีกแถบขาว	<i>Hemipus picatus</i>	Common resident	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33	
23. นกเขียวขลุ่ยใหญ่	<i>Coracina melaschista</i>	CR & WV*	2	2	1	-	-	-	-	-	2	-	2	2	3	50.00	
24. นกพญาไฟคอเทา	<i>Pericrocotus solaris</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	8.33	
25. นกพญาไฟใหญ่	<i>Pericrocotus flammeus</i>	Common resident	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	2	25.00	
วงศ์ Chloropseidae																	
26. นกเขียวก้านทองท้องสีส้ม	<i>Chloropsis hhardwickii</i>	Common resident	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2	16.67	
วงศ์ Pycnonotidae																	
27. นกปรอดลาย	<i>Pycnonotus striatus</i>	Common resident	-	-	-	-	3	4	5	4	5	3	1	5	4	66.67	
28. นกปรอดเหลืองหัวจุก	<i>Pycnonotus melanicterus</i>	Common resident	5	4	1	5	5	2	2	5	5	4	2	5	5	100.00	
29. นกปรอดหัวดขาว	<i>Pycnonotus flavescens</i>	Common resident	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	25.00	
30. นกปรอดโองเมืองเหนือ	<i>Criniger pallidus</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00	
31. นกปรอดเล็กดขาว	<i>Hypspetes propinquus</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	100.00	
32. นกปรอดภูเขา	<i>Hypspetes mccllellandii</i>	Common resident	3	5	4	5	5	5	5	4	5	5	4	5	5	100.00	
33. นกปรอดสีขี้เถ้า	<i>Hypspetes flavala</i>	Common resident	2	1	1	-	-	-	2	1	3	2	-	-	3	58.33	

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
วงศ์ Dicruridae																
34. นกแซงแซวสีเทา	<i>Dicrurus leucophaeus</i>	CR & WV*	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	-	1	3	41.67
35. นกแซงแซวเล็กเหลือง	<i>Dicrurus Aeneus</i>	Common resident	4	5	5	5	4	2	4	5	5	5	5	5	5	100.00
36. นกแซงแซวหางบ่วงเล็ก	<i>Dicrurus remifer</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
วงศ์ Oriolidae																
37. นกขมิ้นท้ายทอยดำ	<i>Oriolus chinensis</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	8.33
วงศ์ Irenidae																
38. นกเขียวคราม	<i>Irena puella</i>	Common resident	4	4	3	3	2	-	1	-	-	-	2	1	4	66.67
วงศ์ Corvidae																
39. นกสาลิกาเขียว	<i>Cissa chinensis</i>	Common resident	-	1	3	4	5	2	1	2	3	-	1	-	4	75.00
40. นกกะลิงเขียดสีเทา	<i>Dendrocitta formosae</i>	Common resident	2	2	3	-	3	2	3	3	3	4	3	4	5	91.67
วงศ์ Paridae																
41. นกคิ้วแก้มเหลือง	<i>Parus spilonotus</i>	Common resident	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	1	2	25.00
วงศ์ Sittidae																
42. นกไต่ไม้หน้าผากกำมะหยี่	<i>Sitta frontalis</i>	Common resident	-	1	1	2	1	-	1	1	1	-	1	1	4	75.00
วงศ์ Timaliidae																
43. นกกินแมลงปากสีน้ำตาล	<i>Trichastoma tickelli</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
44. นกกระจ่างไพรปากเหลือง	<i>Pomatorhinus schisticeps</i>	Common resident	-	1	-	-	3	2	1	2	-	-	-	-	3	41.67

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
45. นกกระจ่างปากแดงขาว	<i>Pomatorhinus ochraceiceps</i>	Uncommon resident	3	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
46. นกจู๋เต็นหางสั้น	<i>Napothera brevicaudata</i>	Common resident	2	1	2	1	1	1	2	2	2	5	4	4	5	100.00
47. นกจู๋เต็นคิ้วยาว	<i>Napothera epilepidota</i>	Common resident	-	-	-	1	-	-	3	-	3	-	-	1	3	33.33
48. นกกินแมลงหน้าผากน้ำตาล	<i>Stachyris rufifrons</i>	Common resident	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	25.00
49. นกกินแมลงหัวสีทอง	<i>Stachyris chrysaea</i>	Common resident	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
50. นกกินแมลงคอเทา	<i>Stachyris nigriceps</i>	Common resident	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
51. นกกินแมลงอกเหลือง	<i>Macronous gularis</i>	Common resident	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33
52. นกกระจ่างหัวงอก	<i>Garrulax leucolophus</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	8.33
53. นกมุ่นรกตาแดง	<i>Alcippe morrisonia</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
54. นกภูหงอนทองขาว	<i>Yuhina zantholeuca</i>	Common resident	3	3	3	3	3	3	2	5	2	5	5	2	5	100.00
55. นกเสื้อแมลงหน้าสีตาล	<i>Pteruthius aenobarbus</i>	Common resident	1	1	1	4	1	1	4	2	3	3	4	1	5	100.00
56. นกเสื้อแมลงปีกแดง	<i>Pteruthius flaviscapis</i>	Common resident	3	5	4	-	1	1	-	1	1	3	5	5	4	83.33
57. นกคิ้วปีกสีฟ้า	<i>Minla cyanouroptera</i>	Common resident	3	3	1	5	3	3	5	4	5	3	4	3	5	100.00
58. นกกระจ่างทองแก้มขาว	<i>Leiothrix argentauris</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	1	3	1	2	5	5	100.00
59. นกเสื้อแมลงหัวขาว	<i>Gampsorhynchus rufulus</i>	Uncommon resident	4	3	5	4	4	5	2	5	3	4	4	4	5	100.00
วงศ์ Sylvidae																
60. นกกระจ่างดวงตาสีทอง	<i>Seicercus burkii</i>	Winter visitor	2	1	-	-	-	2	2	3	5	5	5	4	4	75.00
61. นกกระจ่างคอขาว	<i>Abroscopus superciliaris</i>	Common resident	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	25.00

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
62. นกกระจิ๊ดเขียวคล้า	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	16.67
63. นกกระจิ๊ดหางขาวเล็ก	<i>Phylloscopus davisoni</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
64. นกกระจิ๊ดคิ้วดำท้องขาว	<i>Phylloscopus cantator</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	8.33
65. นกกระจิ๊ดคิ้วดำท้องเหลือง	<i>Phylloscopus ricketti</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	2	16.67
66. นกกระจิ๊ดธรรมดา	<i>Phylloscopus inornatus</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	2	16.67
67. นกกระจับภูเขา	<i>Orthotomus cuculatus</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
วงศ์ Turdidae																
68. นกเขนสีฟ้าหางขาว	<i>Cinclidium leucurum</i>	Uncommon resident	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	3	3	3	33.33
69. นกยางเขนน้ำหัวขาว	<i>Enicurus leschenaulti</i>	Common resident	1	-	1	1	-	-	1	1	-	2	2	-	3	58.33
70. นกเอี้ยงถ้ำ	<i>Myiophoneus caeruleus</i>	CR & WV*	2	1	-	-	-	-	-	2	5	4	4	2	3	58.33
71. นกเดินดงหัวสีส้ม	<i>Zoothera citrina</i>	Breeding visitor	-	-	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	2	25.00
72. นกเดินดงลายเสือ	<i>Zoothera dauma</i>	Winter visitor	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	25.00
73. นกเดินดงสีคล้า	<i>Turdus obscurus</i>	WV & PM*	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	8.33
วงศ์ Muscicapidae																
74. นกจับแมลงสร้อยคอขาว	<i>Ficedula monileger</i>	Uncommon resident	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	16.67
75. นกจับแมลงหน้าผากขาว	<i>Ficedula hyperythra</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	8.33
76. นกจับแมลงหัวเทา	<i>Culicicapa ceylonensis</i>	CR & WV*	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
77. นกนิลควาใหญ่	<i>Niltava grandis</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	2	5	4	5	5	5	100.00

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant

ตารางที่ 2 ต่อ

อันดับ / วงศ์ / ชนิด	ชื่อวิทยาศาสตร์ Scientific name	สถานภาพ (Lekagul and Round, 1991)	ระดับความชุกชุมของนกในแต่ละเดือน												ระดับ ความ ชุกชุม	%ความถี่ ของการ พบ
			มี.ค.45	เม.ย.45	พ.ค.45	มิ.ย.45	ก.ค.45	ส.ค.45	ก.ย.45	ต.ค.45	พ.ย.45	ธ.ค.45	ม.ค.46	ก.พ.46		
78. นกจับแมลงสีฟ้า	<i>Eumyias thalassina</i>	CR & WV*	1	-	-	-	-	-	1	-	2	1	1	-	3	41.67
79. นกจับแมลงคือน้ำตาลแดง	<i>Cyornis banyumas</i>	Common resident	5	5	5	5	4	4	3	5	3	5	5	5	5	100.00
วงศ์ Rhipiduridae																
80. นกอีแพรดคอขาว	<i>Rhipidura albicollis</i>	Common resident	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	100.00
วงศ์ Monarchidae																
81. นกจับแมลงจุกดำ	<i>Hypothymis azurea</i>	Common resident	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	8.33
82. นกแซงสวรรค์	<i>Terpsiphone paradisi</i>	CR & WV*	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33
วงศ์ Nectariniidae																
83. นกกินปลีหางยาวคอดำ	<i>Aethopyga saturata</i>	Common resident	1	5	3	3	5	3	4	3	2	2	3	3	5	100.00
84. นกปลีกล้วยลาย	<i>Arachnothera magna</i>	Common resident	1	5	4	5	5	5	5	5	2	3	4	5	5	100.00
วงศ์ Dicaeidae																
85. นกกาฝากปากหนา	<i>Dicaeum agille</i>	Common resident	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	2	25.00
86. นกกาฝากอกเพลิง	<i>Dicaeum ignipectus</i>	Common resident	1	1	-	2	-	3	3	-	-	-	-	-	3	41.67
วงศ์ Zosteropidae																
87. นกแว่นตาขาวข้างแดง	<i>Zosterops erythropleurus</i>	Winter visitor	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	2	25.00
88. นกแว่นตาขาวหลังเขียว	<i>Zosterops japonicus</i>	Winter visitor	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	16.67
89. นกแว่นตาขาวสีทอง	<i>Zosterops palpebrosus</i>	Common resident	2	1	1	2	2	3	2	4	3	1	1	-	5	91.67

หมายเหตุ ระดับความชุกชุม 5 = abundant, 4 = common, 3 = moderately, 2 = uncommon, 1 = rare * CR = Common resident, WV = Winter visitor, PM = Passage migrant